

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พืชกับมนุษย์มีความผูกพันกันมาแต่ครั้งบรรพกาล ทั้งการใช้รักษาโรคภัยไข้เจ็บ การนำมาเป็นอาหาร การนำมาประดิษฐ์เป็นสิ่งของ เครื่องใช้ ถือเป็นพืชที่ถูกนำมาใช้ในวิถีชีวิตมนุษย์มากที่สุด คนไทยในอดีตใช้ไผ่สร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยและใช้ในการทำหัตถกรรมเครื่องจักสาน ไผ่เป็นพืชที่สามารถใช้ประโยชน์ได้จากทุกส่วน นับตั้งแต่หน่อ ราก ลำต้น และใบ ต่อการดำรงชีวิตประจำวันของคนไทย เช่น หน่อ นิยมนำมาทำเป็นอาหาร บางครั้งนำมาดองเพื่อถนอมไม่ให้เกิดการเน่าเสีย ลำต้นสามารถจักตอกเป็นเส้นๆ ดัดโค้งขึ้นรูปทรงต่างๆ ไผ่สามารถรับแรงดึงและแรงกดได้ดี โดยไม่แตกหรือหักง่าย คุณสมบัติพิเศษนี้ทำให้ผลิตภัณฑ์จากไผ่สามารถคงอยู่ได้นานในวิถีชีวิตมนุษย์

ประเทศไทย มีภูมิประเทศเต็มไปด้วยป่าเขา ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศในอดีตมีอาชีพหลัก คือ ทำเกษตรกรรม ชีวิตความเป็นอยู่ผูกพันกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด บรรพบุรุษไทยในอดีตสามารถศึกษาเรียนรู้ และเข้าใจในธรรมชาติ จนสามารถเลือกสรรคุณสมบัติเด่นของพันธุ์ไม้นานาชนิด เช่น ไผ่ หวาย กก เถาวัลย์ และคล้า ดัดแปลงใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น การสาน การถัก และการทอ เพื่อประสานลวดลายติดต่อกันให้เป็นรูปทรง ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานของไทยนั้น มีมากมาย ขึ้นอยู่กับแหล่งวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต และการถ่ายทอดความรู้ความสามารถในการผลิตที่สืบทอดต่อกันมา

ไผ่ ในทางวิชาการถือเป็นพืชที่จัดอยู่ในตระกูลหญ้าที่มีขนาดใหญ่ที่สุดและสูงที่สุด ในวิถีชีวิตของคนทั่วโลกตะวันออก ต้นไผ่ เป็นพืชที่มีความผูกพันกับแนวความคิด ปรัชญา การดำรงชีวิตของคนมาอย่างยาวนาน ถือเป็นพันธุ์พืชมหัศจรรย์ของโลก

ไผ่เป็นวัสดุที่หาได้ง่ายในแถบทวีปเอเชีย คนเอเชียมีการคิดค้นดัดแปลงวัสดุ มาเป็นผลิตภัณฑ์สิ่งของเครื่องใช้มากมายหลายชนิด โดยเฉพาะจีน ญี่ปุ่น พม่า ลาว และไทย ที่มีการใช้ไม้ไผ่อย่างหลากหลาย และเป็นวัสดุที่ถูกดัดแปลงเป็นผลิตภัณฑ์มากที่สุด และกลายเป็นสินค้าที่มีการแข่งขันในระดับประเทศ

เจนจบ ยิ่งสุมล (2540: 22) กล่าวถึงผลการศึกษาของนักพฤกษศาสตร์ว่า ทั่วโลกมีไผ่อยู่ทั้งสิ้น 75 สกุล แบ่งเป็น 1,250 กว่าชนิด จัดอยู่ในตระกูลหญ้า วงศ์ GRAMINEAE ประเทศจีนมีมากกว่า 300 ชนิด ญี่ปุ่นมีมากกว่า 600 ชนิด

ไม้ไผ่เป็นพืชธรรมชาติที่มีความผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวไทยมาแต่ช้านาน ไม้ไผ่ได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อย่างหลากหลาย ซึ่งถือเป็นงานที่มาจากภูมิปัญญาของคนในแต่ละท้องถิ่น งานหัตถกรรมที่มีคุณภาพภาพจะช่วยในการพัฒนาให้คนในท้องถิ่นนั้นๆ เกิดรายได้ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ลดปัญหาการอพยพแรงงานออกจากท้องถิ่น

แต่จากข้อมูลพบว่า ที่ผ่านมาประเทศไทยยังคงมีการนำเข้าผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสานจากต่างประเทศจำนวนมาก ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีอัตราการขยายตัวการนำเข้าสินค้าเครื่องจักรสานจากต่างประเทศ เท่ากับร้อยละ 89.56 และ 27.46 ในปีพ.ศ. 2543 และปีพ.ศ. 2544 ตามลำดับ ซึ่งถ้ามีการพัฒนาและส่งเสริมผู้ประกอบการให้ทำการผลิตสินค้าผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสานให้มีความคุณภาพและตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคภายในประเทศ ก็จะทำให้เป็นการลดการนำเข้าจากต่างประเทศได้ ส่วนทางด้านตลาดส่งออกผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสานของไทยนั้น มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นมาโดยตลอด เนื่องจากมีอัตราการขยายตัวผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสานใน ปี พ.ศ. 2543 และปี พ.ศ. 2544 เท่ากับร้อยละ 56.23 และ 20.54 ตามลำดับ (กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, 2545: ไม่ปรากฏเลขหน้า)

ประเวศ วะสี (2541: 26) เคยกล่าวไว้ว่า การพัฒนาอย่างบูรณาการคือ การพัฒนาที่มีฐานอยู่ในวัฒนธรรม เพราะวัฒนธรรมคือ วิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมหนึ่งๆ ทั้งนี้การพัฒนาต้องเป็นการพัฒนาอย่างบูรณาการ ดังที่ผ่านมาการพัฒนางานหัตถกรรมไม้ไผ่ต้องเผชิญกับปัญหาหลายด้านด้วยกัน คือ ปัญหาด้านเทคโนโลยีการผลิต การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความเป็นสากล การจัดการด้านธุรกิจ และการศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภค ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนา

สำหรับในภาคอีสาน ศักดิ์ชาย สิกขา (2548: 58) ได้ศึกษาวิจัยพบว่า ในภาคอีสานมีการนำไม้ไผ่มาใช้งานในวิถีชีวิต จำนวน 18 ชนิด แต่ที่นิยมนำมาผลิตงานหัตถกรรมมีเพียงบางชนิดเท่านั้น นอกจากนั้นยังพบว่า ปัญหาของงานหัตถกรรมไม้ไผ่ที่มีผลกระทบโดยตรงก็คือ ปัญหาของมอดและแมลงทำลายผลิตภัณฑ์ หากต้องการพัฒนางานหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคอีสาน มีความจำเป็นต้องแก้ไขปัญหานี้ก่อน และจากข้อมูลของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (2539: 22-27) ที่ได้รวบรวมข้อมูลไว้ในหนังสือไม้ไผ่กับงานหัตถกรรมว่า การถนอมรักษาไม้ไผ่อาจกระทำได้ 2 วิธีคือ 1) วิธีธรรมชาติ โดยแช่น้ำ หรือใช้ความร้อน 2) วิธีเคมี โดยใช้สารเคมีต่างๆ ช่วยป้องกันแมลง สำหรับทั้ง 2 วิธี วิธีที่ให้ผลชัดเจนคือ การใช้สารเคมีซึ่งต้องใช้ด้วยความระมัดระวัง ซึ่งข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ที่ผ่านมามีการศึกษาวิธีการแก้ปัญหาจุดอ่อนของวัสดุมานาน และถือเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนา

ไพวรรณ เลิกอุทัย (2549: 39) ได้นำเสนองานวิจัยเรื่อง การยืดอายุการใช้ประโยชน์ไม้ไผ่ไว้ในการประชุมสัมมนาในระดับชาติ เรื่อง การพัฒนาทรัพยากรไม้ไผ่อย่างยั่งยืนว่า ศัตรูทำลายไม้ไผ่ที่ทำให้การทำผลิตภัณฑ์ต่างๆ มีปัญหาสามารถแบ่งได้ 2 ประเภท คือ 1) เชื้อรา ซึ่งเกิดจากความชื้นในไม้ไผ่ 2) มอดและแมลง ที่เข้าทำลายไม้ไผ่ การป้องกันสามารถทำได้ 2 วิธี คือ 1) ป้องกันโดยไม่ใช้สารเคมี (Non - Chemical treatment) เช่น การแช่น้ำ และการรมควัน 2) การป้องกันโดยใช้สารเคมี

(Chemical treatment) เช่น การแช่ การอบ และการอัดน้ำยา นอกจากนั้นยังพบว่า สารธรรมชาติ ในการป้องกันแมลง มีหลายชนิด เช่น สารสกัดสะเดา สารสกัดหนอนตายยาก และน้ำส้มควันไม้ เป็นต้น

ผลจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่า งานหัตถกรรมไม้ไผ่ยังมีการผลิตอยู่ทุกพื้นที่ใน ภาคอีสาน และมีกลุ่มผู้ผลิตนำการจัดตั้งกลุ่มมาขึ้นทะเบียนเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนจำนวนมากในทุกจังหวัด นอกจากนั้นยังพบว่า มีการปลูกไผ่เพื่อนำมาใช้งานหลายพื้นที่ในภาคอีสาน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ในระยะยาว ไผ่ยังเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความยั่งยืนในอนาคต ในปัจจุบันพบว่า รูปแบบผลิตภัณฑ์โดยส่วนใหญ่มากกว่า ร้อยละ 60 เป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในครัวเรือน และใช้ในการประกอบอาชีพ ซึ่งยังขาดการพัฒนาสู่ตลาดสากล ทั้งที่ตามความเป็นจริงแล้ว งานหัตถกรรมไม้ไผ่ยังเป็นที่ต้องการของคนในสังคมเมืองและตลาด ต่างประเทศ ดังจะเห็นได้จากข้อมูลการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง มีการพัฒนา รูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ และมียอดขายต่อเนื่อง มีผู้ค้าลงทุนทำในระบบอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก เพิ่มขึ้น ซึ่งตรงข้ามกับผู้ผลิตชาวบ้านที่ผลิตงานหัตถกรรมไม้ไผ่ที่ยังประสบปัญหาการพัฒนา คุณภาพไม้ไผ่ โดยเฉพาะปัญหาการป้องกันมอดและแมลงที่เป็นปัญหาใหญ่ ทำให้ไม่สามารถผลิตสินค้า จำหน่ายได้เต็มที่ ทั้งนี้หากลงทุนทำเตาอบแบบระบบอุตสาหกรรมต้องลงทุนสูงมาก และมีปัญหาคัดมา คือ ความไม่เข้าใจในความต้องการของตลาด ทำให้ขาดความเข้าใจในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ ดังนั้นคณะผู้วิจัยได้เล็งเห็นว่า หากต้องการจะพัฒนางานหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคอีสาน จำเป็นที่จะต้อง ทำให้ครบวงจร ตั้งแต่การเตรียมวัสดุก่อนการผลิต จนกระทั่งออกแบบและผลิตสินค้าออกสู่ตลาด ทั้งนี้ ต้องพิจารณาความเหมาะสมกับวิถีชีวิตชาวบ้านและความเป็นไปได้ในการดำเนินการ

สาเหตุของการทำวิจัย

ด้วยปัญหาในการผลิตงานหัตถกรรมไม้ไผ่ในชุมชนมีปัญหาหลักคือ ปัญหาด้านวัสดุ การผลิต การออกแบบ และการตลาด ดังนั้นหากต้องการยกระดับสินค้าชุมชนประเภทงานหัตถกรรมไม้ไผ่ ในภาคอีสานให้มีการผลิตมากขึ้น จำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนางาน หัตถกรรมไม้ไผ่ พฤติกรรมของผู้บริโภคและปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ การแก้ปัญหาด้านวัสดุ ซึ่งหมายถึง การศึกษาวิธีการป้องกันมอดและแมลงกัดแทะผลิตภัณฑ์ ซึ่งถือเป็น ปัญหาสำคัญของผู้ผลิต ทั้งนี้จากข้อมูลเบื้องต้นพบว่า กรรมวิธีการอบรมควันไม้ไผ่ เป็นหนึ่งใน หลายวิธีการที่ผู้ผลิตเชื่อว่า สามารถป้องกันมอดและแมลงได้ แต่รูปแบบเตายังมีปัญหามาก ซึ่งควรมี การทดลองแก้ไขให้มีความเหมาะสมกับการใช้งาน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

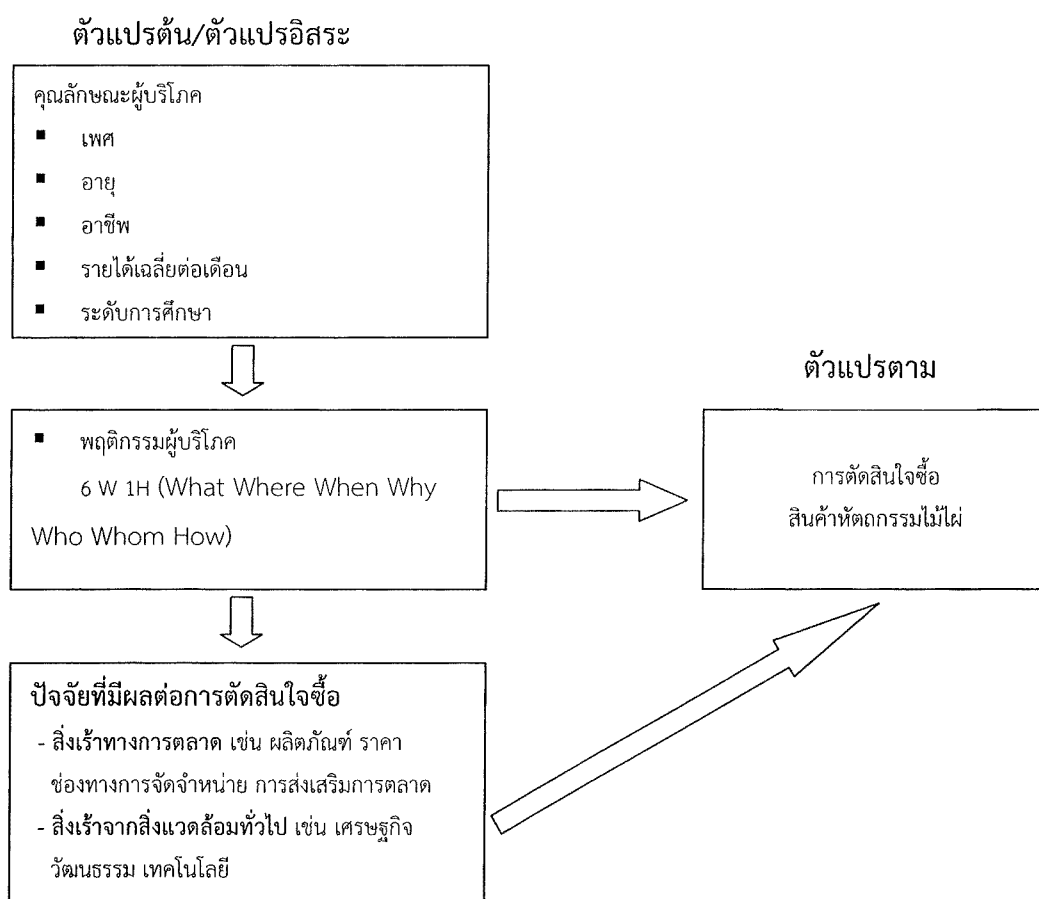
การวิจัยเพื่อพัฒนางานหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคอีสาน ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ ในการวิจัยไว้ 4 ประการ ดังนี้

- 1) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนางานหัตถกรรมไม้ไผ่ ใช้เป็นข้อมูลในการออกแบบและพัฒนางานหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคอีสาน
- 2) ศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภค และปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคอีสาน
- 3) ออกแบบและพัฒนาเตาอบไม้ไผ่ที่เหมาะสมกับงานหัตถกรรม
- 4) กำหนดแนวทางในการออกแบบและพัฒนางานหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคอีสาน

1.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จำแนกรอบแนวคิดในการพัฒนางานหัตถกรรมไม้ไผ่ ออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคและปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคอีสาน ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคและปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคและปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ

ส่วนที่ 2 การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนางานหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคอีสาน
ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยไว้ 2 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 กรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยภายในของกลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรมไม้ไผ่
ประกอบด้วย 5 ประเด็น ดังนี้

- 1) การสืบทอดงานฝีมือ
- 2) ความจำเป็นในการใช้งานในชีวิตประจำวัน
- 3) ความยาก-ง่ายในการผลิต
- 4) วัสดุที่ใช้ในการผลิต
- 5) การพัฒนาความรู้

ด้านที่ 2 กรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยภายนอกของกลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรมไม้ไผ่
ประกอบด้วย 5 ประเด็น ดังนี้

- 1) ผลกระทบจากระบบเศรษฐกิจ
- 2) นโยบายภาครัฐ
- 3) สภาพแวดล้อมทางการผลิต
- 4) การพัฒนาวัสดุทดแทน
- 5) ค่านิยมในการใช้ผลิตภัณฑ์

ส่วนที่ 3 การศึกษาแนวทางการออกแบบและพัฒนาเตาอบไม้ไผ่ที่เหมาะสมกับงานหัตถกรรม
ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 กรอบแนวคิดในการออกแบบและพัฒนาเตาอบ คำนึงถึงความสำคัญ 4 ประการ
ดังนี้

- 1) ประโยชน์ใช้สอย มีความคุ้มประโยชน์กับการใช้งาน
- 2) ประหยัดมีต้นทุนการผลิตในระดับที่ชาวบ้านดำเนินการได้
- 3) สะดวกต่อการใช้งาน รูปแบบไม่ซับซ้อนสามารถดูแลรักษาง่าย สามารถใช้งานได้สะดวก
- 4) รักษาสิ่งแวดล้อม วัสดุที่ใช้ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และเกิดมลพิษที่เป็นอันตราย

ต่อชุมชน

ด้านที่ 2 แนวคิด ในการจัดการกระบวนการอบ มีดังนี้

- 1) ทุกขั้นตอนมีประโยชน์ต่อคุณภาพของไม้ไผ่
- 2) บูรณาการจุดเด่นมาจากหลายวิธี
- 3) งดการใช้สารเคมีในทุกขั้นตอน

จากกรอบแนวคิดออกแบบและพัฒนาเตาอบทั้ง 2 กรอบแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยได้กำหนด
เป็นเกณฑ์พิจารณาในการประเมินความเหมาะสมของเตาอบรวมคว้น 5 ประการ ดังนี้

- 1) วิธีการในการก่อสร้างเตา
- 2) เชื้อเพลิงที่นำมาใช้ในการเผาไหม้
- 3) ระบบการหมุนเวียนและการกระจายตัวของควัน
- 4) ระยะเวลาในการอบรมควัน
- 5) ความสะดวกและเหมาะสมกับการใช้ในงานหัตถกรรมไม้ไผ่

1.4 แผนงานการวิจัย

การวิจัยในหัวข้อ การพัฒนางานหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคอีสาน ได้แยกเป็นโครงการวิจัยย่อย จำนวน 3 โครงการ การดำเนินการที่กำหนดไว้ในแผนงาน คือ ระยะเวลา 1 ปี (ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2552 – 30 กันยายน 2553) ทั้งนี้ ในการดำเนินการอาจมีการปรับปรุงแผนตามปัญหาและอุปสรรคจากการทดลองโดยเฉพาะการทดลองพัฒนาเตาอบไม้ไผ่ ซึ่งต้องมีการก่อสร้างและทดลองใช้งานจริง จำนวน 4 เตา จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาความเหมาะสมก่อนนำมาใช้ในการพัฒนางานหัตถกรรมไม้ไผ่ ซึ่งแต่ละโครงการย่อยมีแผนการดำเนินงาน ดังนี้

ตารางที่ 1.1 แผนงานการวิจัย และการดำเนินงาน

โครงการวิจัยย่อย	การดำเนินการวิจัย
1) พฤติกรรมของผู้บริโภคและปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคอีสาน ผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน: (1) ดร. ธีรณัย เจียรกุล (2) นายนกตล พัฒนะศิษุบอล	จัดเก็บข้อมูลในพื้นที่ 7 จังหวัด คือ อุบลราชธานี สุรินทร์ นครราชสีมา ขอนแก่น มุกดาหาร หนองคาย และเลย โดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental random sampling) จากลูกค้าที่มาใช้บริการศูนย์สินค้าหัตถกรรมและร้านค้าสินค้าพื้นเมือง ในเขตอำเภอเมืองของพื้นที่ 7 จังหวัดดังกล่าว

ตารางที่ 1.1 แผนงานการวิจัย และการดำเนินงาน (ต่อ)

โครงการวิจัยย่อย	การดำเนินการวิจัย
2) การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนางานหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคอีสาน ผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน: (1) ดร. ประทับใจ สิกขา (2) นางสาวศุภลักษณ์ มาคุณตน (3) นายสมโชค หอมจันทร์	จัดเก็บข้อมูลในเขตพื้นที่ 7 จังหวัดภาคอีสาน โดยคัดเลือกพื้นที่กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาแบบเจาะจง จากกลุ่มผู้ผลิตงานไม้ไผ่ จำนวนไม่น้อยกว่า 18 กลุ่ม และจากบุคคลในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3) การออกแบบและพัฒนาเตาอบไม้ไผ่ที่เหมาะสมกับงานหัตถกรรม ผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน: (1) ผศ. ดร. ศักดิ์ชาย สิกขา (2) นายเสกสันต์ ศรีสันต์	ลงพื้นที่เก็บข้อมูลในพื้นที่ 11 จังหวัดของไทย คือ ปราจีนบุรี นครนายก ชลบุรี หนองบัวลำภู กาญจนบุรี อุบลราชธานี เลย นครพนม อำนาจเจริญ เชียงใหม่ และ กาฬสินธุ์ โดยจำแนกการศึกษาออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การรวมวันสำหรับงานจักสาน และการรวมวันสำหรับงานเฟอร์นิเจอร์ หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลมาพัฒนาเตาอบรวมวัน

1.5 วิธีการศึกษาวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ จำแนกออกเป็น 3 โครงการวิจัยย่อย แต่ละโครงการวิจัยมีการดำเนินการพร้อมกันทั้ง 3 โครงการ ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัยในแต่ละโครงการ ดังนี้

โครงการวิจัยที่ 1 การศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคและปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคอีสาน

1) ลงพื้นที่เก็บข้อมูลพฤติกรรมผู้บริโภคและปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่และรูปแบบของสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ที่ผู้บริโภคต้องการ ในพื้นที่ 7 จังหวัดภาคอีสาน คือ นครราชสีมา สุรินทร์ ขอนแก่น เลย หนองคาย มุกดาหาร และอุบลราชธานี ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีการผลิตสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ในปริมาณมาก

2) ลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง คือ ศูนย์จำหน่ายสินค้าหัตถกรรมในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อยืนยันผลการวิจัยและสัมภาษณ์เชิงลึกในบางประเด็นให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

3) วิเคราะห์พฤติกรรมการซื้อขายและปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ เช่น ปริมาณความต้องการ ช่วงเวลาที่ซื้อ รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ต้องการ คุณสมบัติและคุณภาพของสินค้า หัตถกรรมไม้ไผ่ที่ต้องการ และอื่นๆ

4) จัดทำเอกสารเผยแพร่และส่งตีพิมพ์วารสารในสาขาที่เกี่ยวข้อง

โครงการวิจัยที่ 2 การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนางานหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคอีสาน

1) สำรวจสภาพปัจจุบัน ปัญหาการพัฒนางานหัตถกรรมไม้ไผ่ โดยการรวบรวมองค์ความรู้ จากเอกสารทางวิชาการ ข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงตัวบุคคลในท้องถิ่น และข้อมูลในระบบ สารสนเทศผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet)

2) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ภาคอีสาน 19 จังหวัด เพื่อรวบรวมข้อมูล และกำหนดพื้นที่เป้าหมายที่จะศึกษา

3) วางแผนการลงพื้นที่และกำหนดรูปแบบการเก็บข้อมูล

4) ลงสำรวจพื้นที่ที่กำหนดเป็นพื้นที่เป้าหมายแบบเจาะจง จำนวนไม่น้อยกว่า 18 กลุ่ม และเลือกกลุ่มตัวอย่างจาก 7 จังหวัด โดยพิจารณาจากกลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรมไม้ไผ่ในเขตพื้นที่ภาคอีสาน

5) นำข้อมูลที่ได้มาทำการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาจำแนกเป็นรายด้าน (จุดเด่น-จุดด้อย) และ จัดกระทำข้อมูลตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ

6) สรุปผลการวิจัย และเสนอแนวทางพัฒนางานหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคอีสาน

7) จัดทำเอกสารเผยแพร่และส่งตีพิมพ์วารสารในสาขาที่เกี่ยวข้อง

โครงการวิจัยที่ 3 การศึกษาการออกแบบและพัฒนาเตาอบไม้ไผ่ที่เหมาะสมกับงานหัตถกรรม

1) ลงพื้นที่เก็บข้อมูลสภาพปัจจุบันปัญหาในการอบไม้ไผ่ในพื้นที่หลายจังหวัด เช่น ปราจีนบุรี หนองบัวลำภู กาญจนบุรี อุบลราชธานี และที่อื่นๆ

2) วิเคราะห์รูปแบบของเตาอบและคุณภาพในการอบในลักษณะต่างๆ เช่น ขนาด ปริมาณ ความจุ การสูญเสียเชื้อเพลิง เวลาในการอบ ผลที่ได้จากการอบ และอื่นๆ

3) ศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพของการอบในรูปแบบต่างๆ

4) ออกแบบเตาอบและจัดกระบวนการขั้นตอนในการอบ โดยใช้เทคนิควิธีการต่างๆ และ สร้างเตาอบเพื่อทำการทดลอง

5) หาประสิทธิภาพของการอบ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบข้อมูล

6) ปรับปรุงรูปแบบเตาอบจนประเมินแล้วว่าเป็นกระบวนการที่ดีที่สุด

7) เขียนแบบและจัดสร้างเตาอบต้นแบบ เพื่อใช้ในการทดลองและหาประสิทธิภาพ

8) จัดทำเอกสารเผยแพร่ และส่งตีพิมพ์วารสารในสาขาที่เกี่ยวข้อง

หลังการดำเนินการทั้ง 3 โครงการวิจัยย่อย ผู้วิจัยจะได้ดำเนินการนำมาเป็นข้อสรุปรวมเพื่อใช้ในการทดลองพัฒนาผลิตภัณฑ์กับกลุ่มตัวอย่างในภาคอีสาน ซึ่งจะใช้เป็นแนวทางในการพัฒนางานหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคอีสานต่อไป

1.6 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

1) ขอบเขตการศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคและปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคอีสาน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้บริโภคที่เข้ามาใช้บริการศูนย์สินค้าหัตถกรรม ในพื้นที่ 7 จังหวัดภาคอีสาน คือ อุบลราชธานี สุรินทร์ นครราชสีมา ขอนแก่น มุกดาหาร หนองคาย และเลย

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริโภคที่เข้ามาใช้บริการศูนย์สินค้าหัตถกรรม และร้านค้าสินค้าพื้นเมือง ในเขตอำเภอเมืองของพื้นที่ 7 จังหวัดภาคอีสาน ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental random sampling)

ตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรต้น ได้แก่ ผู้บริโภค

ตัวแปรตาม ได้แก่ การตัดสินใจซื้อสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่

2) ขอบเขตการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนางานหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคอีสาน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานที่เกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรมไม้ไผ่ที่อยู่ในวิถีชีวิต ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2) ปัจจัยในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนางานหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคอีสาน ช่วงระหว่าง ปี พ.ศ. 2544-2551 ที่มีการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ OTOP

3) การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนางานหัตถกรรมไม้ไผ่ ที่ได้จากการศึกษาทั้งจุดเด่น จุดด้อย และเสนอแนวทางพัฒนางานหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคอีสาน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ บุคคลในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคอีสาน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคคลในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรมไม้ไผ่ ในเขตพื้นที่ 7 จังหวัดภาคอีสาน ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวนไม่น้อยกว่า 18 กลุ่ม

ตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรต้น ได้แก่ ความคิดเห็นของบุคคลในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ปฏิบัติงานหัตถกรรมไม้ไผ่ที่มีต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนางานหัตถกรรมไม้ไผ่

ตัวแปรตาม ได้แก่ แนวทางการพัฒนางานหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคอีสาน

3) ขอบเขตการออกแบบและพัฒนาเตาอบไม้ไผ่ที่เหมาะสมกับงานหัตถกรรม

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอบและการป้องกันมอดและแมลงกัดแทะไม้ไผ่

2) ภูมิปัญญาชาวบ้านในการใช้วัสดุ และการผลิตเตา

3) ระบบการหมุนเวียนอากาศ และควันภายในพื้นที่จำกัด

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคอีสาน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มผู้ปฏิบัติงานหัตถกรรมไม้ไผ่ จำนวน 2 กลุ่ม ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรต้น ได้แก่ เตาอบไม้ไผ่ และวิธีการอบที่มีใช้ในประเทศไทย

ตัวแปรตาม ได้แก่ การออกแบบและพัฒนาเตาอบไม้ไผ่ที่เหมาะสมกับงานหัตถกรรม

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนางานหัตถกรรมไม้ไผ่ ได้รับการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อพัฒนางานหัตถกรรมไม้ไผ่

2) พฤติกรรมของผู้บริโภค และปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคอีสาน ได้รับการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อพัฒนางานหัตถกรรม

3) กรรมวิธีในการอบรมควันไม้ไผ่ได้รับการศึกษาและพัฒนาเป็นเตาอบรมควันที่มีความเหมาะสมกับงานหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคอีสาน

4) การพัฒนางานหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคอีสานได้รับแนวทางที่เหมาะสมกับการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการจัดจำหน่าย

1.8 คำนิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนา หมายถึง การปรับปรุงแบบ ผลงาน หรือสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่แล้วให้ดีกว่าเดิม

งานหัตถกรรมไม้ไผ่ หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นจากฝีมือและภูมิปัญญา เพื่อประโยชน์ใช้สอย และความสวยงาม โดยใช้วัสดุไม้ไผ่เป็นส่วนสำคัญในการผลิต

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่องานหัตถกรรมไม้ไผ่ หมายถึง สิ่งที่ผู้ผลิต ผู้จำหน่าย หรือผู้บริโภค นำมาใช้ประกอบในการพิจารณาผลิต จำหน่าย หรือตัดสินใจซื้อสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่

สินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่ หมายถึง เครื่องใช้ที่ทำด้วยไม้ไผ่ จากฝีมือ ความคิด ภูมิปัญญาของชาวบ้าน มีลักษณะรูปร่างแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น โดยอาจจะใช้เครื่องจักร เครื่องมือ เครื่องทุ่นแรง ช่วยในการผลิตด้วยก็ได้

พฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง การแสดงออกของแต่ละบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการใช้สินค้าและบริการทางเศรษฐกิจ รวมทั้งกระบวนการในการตัดสินใจที่มีผลต่อการแสดงออก

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ หมายถึง สิ่งที่ผู้บริโภคนำมาใช้ประกอบในการพิจารณาซื้อสินค้าหัตถกรรมไม้ไผ่

การออกแบบผลิตภัณฑ์ หมายถึง การใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความแตกต่างจากผลิตภัณฑ์เดิมในลักษณะต่างๆ เช่น รูปแบบ รูปร่าง ลักษณะการใช้งาน กลไกในการทำงาน และอื่นๆ โดยอาศัยหลักการและทฤษฎีทางการออกแบบ

กลุ่มอาชีพในภาคอีสาน หมายถึง สถานประกอบการต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของชาวบ้านที่อาศัยอยู่แต่ละชุมชนในเขตพื้นที่ภาคอีสาน โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการประกอบอาชีพใดอาชีพหนึ่งในชุมชน

เตาอบ หมายถึง เตาพลังงานความร้อนที่สร้างขึ้นเพื่อใช้อบวัตถุดิบของ ให้ได้รับสิ่งที่เป็ผลมาจากความร้อนที่อาจเกิดจากการเผาไหม้ภายในเตา หรือนอกเตา ผลที่เกิดขึ้นอาจอยู่ในรูปของไอน้ำ ไอร้อน หรือควันก็ได้

เตาอบไม้ไผ่ หมายถึง เตาพลังงานความร้อนที่สร้างขึ้นเพื่อใช้อบไม้ไผ่โดยเฉพาะ มีวัตถุประสงค์เพื่อขับไอน้ำออกจากไม้ไผ่ และให้ไม้ไผ่แห้งคงรูปเหมาะกับการใช้งาน ทั้งนี้อาจเพิ่มเติมสารอื่นๆ เข้าร่วมได้ในขณะอบ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการป้องกันมอดและแมลงกัดแทะผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่

ผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ หมายถึง สิ่งของ เครื่องใช้ที่ไผ่เป็นวัสดุหลักในการผลิต ซึ่งมีทั้งงานจักสาน เช่น ก่องข้าว (ซึ่งคนในสังคมเมืองมักนิยมเรียกชื่อโดยรวมถึง กระติบข้าว แอบข้าว และก่องข้าว) ข้องหวดนั่งข้าว เป็นต้น และงานเฟอร์นิเจอร์และของตกแต่ง เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เติ่ง แจกัน เป็นต้น